DE DOCTOR EN DE CHRISTENDEMOCRATIE

Vrijdag 9 september ontving ik tijdens een studiemiddag aan de Radbouduniversiteit het eerste exemplaar van een nieuwe studie over dr. Herman Schaepman. Bij leven stond hij bekend als "de doctor". Schaepman mag gelden als een van de belangrijkste politieke woordvoerders van de katholieken in het 19e eeuwse Nederland. Tijdens de studiedag sprak ik de volgende woorden:

"Het verleden is een vreemd land, zij doen de dingen daar anders." Dit citaat past goed bij de tijd van Schaepman. Herman Schaepman (1844-1903) leefde in een andere katholieke wereld dan wij. Het katholicisme van zijn dagen richt zich massief tegen de erfenis van de Franse Revolutie. De herinnering aan de terreur van Robespierre was afschrikwekkend. Herman Schaepman ademt in dat katholicisme. Hij verdedigt met verve een hechte verbondenheid met Rome. Kritiekloos wordt de reactionaire paus Pius IX vereerd en zonder aarzeling accepteert hij de encycliek Quanta Cura met de syllabus Errorum (1864) waarin massief de gehele moderne cultuur wordt afgewezen. De Kerk verzet zich tegen liberalisme en socialisme maar ook tegen het protestantisme. De oecumene moet nog worden uitgevonden. Vanuit een hedendaagse blik roept dat afstand en vervreemding op. Wat is de laatste 100 jaar binnen de Romana veel veranderd. Herman Schaepman zou zichzelf evenzeer vervreemd hebben gevoeld binnen de huidige Kerk.

Inconsequent

Veel Nederlandse katholieken in de 19e eeuw waren overigens gelukkig niet consequent. Zij wezen het economisch en cultureel liberalisme af maar omarmden het politiek liberalisme. Zij waren dankbaar voor Thorbecke. Zijn grondwet van 1848 gaf katholieken immers ruimte om vrij te ademen. De vrijheid van kerkinrichting maakte na eeuwen de benoeming van bisschoppen weer mogelijk. En de grondwet gaf ruimte aan katholiek onderwijs en een vrije katholieke pers. De katholieke emancipatie kreeg de wind in de zeilen. Dat was ook wel nodig na enkele eeuwen van systematische achterstelling en discriminatie. De biografie geeft ons het beeld van Schaepman als een man met een immense werkkracht. Hij is wat dat betreft vergelijkbaar met de emancipator van de gereformeerden, Abraham Kuyper. Om als emancipator iets te bereiken moest Schaepman ook pragmatisch zijn en contact zoeken met andere achtergestelde minderheden. Sinds 1880 leverde hij zijn politieke strijd in de arena van de Tweede Kamer. Als lid van de Tweede Kamer zocht hij samenwerking met Abraham Kuyper. Het thema waarop beide heren elkaar vonden was de Schoolstrijd. Confessionele scholen moesten kunnen rekenen op staatssteun. Zijn bijdrage aan de schoolstrijd maar ook zijn inzet voor een uitbreiding van het kiesrecht en sociale wetgeving maken hem tot een belangrijke emancipator.

Erflater

Schaepman mag gelden als een belangrijke erflater van de christendemocratie, samen met Kuyper en een groot aantal katholieke en protestantse bestuurders. Christendemocraten hebben samen met liberalen en sociaaldemocraten het huidige Nederland vormgegeven.
Maar dat lijkt steeds meer en meer verleden tijd te worden. De sociaaldemocratie is al gedecimeerd; de christendemocratie lijkt op de voet te volgen en wat gaat er gebeuren met de liberalen na het vertrek van premier Rutte?
Op dit moment zien wij een politiek versplinterd landschap. Met 20 partijen in de Tweede Kamer. Met roeptoeterende populisten aan de kant en verschrompelde middenpartijen met een flets profiel nog in het centrum. Een reeks van crises maakt de bevolking onzeker. En tegelijk lijken politici onmachtig om problemen op te lossen. Een stroperige overheid lukt het nog

steeds niet om de slachtoffers van de toeslagenaffaire tegemoet te komen. En diezelfde onmacht zien wij in tal van andere dossiers.
Het is heel zorgelijk wat wij zien. Veel burgers voelen zich verweesd. Alles is vloeibaar geworden, zonder stabiliteit. In Den Haag lijkt een onbestemd pragmatisme de overhand te hebben. Een politiek zonder beginsel; zonder moreel kompas. Zou een nieuwe Schaepman kunnen opstaan en de christendemocratie kunnen vitaliseren?
Een nieuwe Schaepman die niet bezig is met machtsbehoud op korte termijn. Maar een visie ontwikkelt voor de langere termijn, met de rijkdom van het christelijk sociaal denken als bron. Al vaker is gesproken over de noodzaak van een bezield verband.

Juist nu is visie en bezieling ontzettend hard nodig. Met een aansprekende visie voor de langere termijn kunnen wij voorkomen dat onze samenleving, als ons gemeenschappelijk huis, nog meer verbrokkeld raakt.
Voor die lange termijnvisie kan worden teruggegrepen op klassieke noties als waarheid, goedheid en schoonheid. Maar ook op noties uit het katholiek sociaal denken als menselijke waardigheid, solidariteit en algemeen welzijn. De toekomst is ongewis maar ook open. Een opleving van de christendemocratie is niet onmogelijk.

Mgr. dr. Gerard de Korte